

Broedvogels van Berkenheuvell (Drents-Friese Wold) in 2016

Willem van Manen

Sovon-rapport 2016/57

Broedvogels van Berkenheuvel (N.P. Drents-Friese Wold) in 2016

Willem van Manen

Sovon-rapport 2016/57
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van Vereniging
Natuurmonumenten

Natuurmonumenten

Colofon

© Sovon 2016

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Natuurmonumenten

Illustratie omslag: Willem van Manen

Wijze van citeren: van Manen W. 2016. Broedvogels van Berkenheuvel (N.P. Drents-Friese Wold) in 2016. Sovon-rapport 2016/57. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

ISSN-nummer: 2212 5027

Inhoud

Samenvatting	2
1. Inleiding.....	3
2. Beschrijving van het gebied	4
3. Werkwijze	5
3.1. Methode & veldwerk	5
3.2. Interpretatie en verwerking van de gegevens.....	5
3.3. Weersomstandigheden	5
4. Resultaten.....	6
4.1. Soorten en aantallen.....	6
4.2. Vergelijking met eerdere karteringen	6
4.3. Soortbesprekingen.....	8
5. Evaluatie.....	13
6. Literatuur	14

Samenvatting

In 2016 is op verzoek van Vereniging Natuurmonumenten is in 2016 Berkenheuvel (472 ha) geïnventariseerd op broedvogels. Berkenheuvel ligt in Zuidwest-Drenthe en maakt onderdeel uit van Nationaal Park Drents-Friese Wold. Het gebied bestaat voornamelijk uit bos, aangeplant aan het eind van de 19^e en het begin van de 20^e eeuw op stuifduinen en uitgestoven laagtes. Meest aangeplante soort is de grove den, maar via natuurlijke successie wordt met name zomereik steeds dominanter. Er zijn vijf integrale bezoeken overdag en twee in de schemer gebracht, waarbij 9,1 minuten per ha is besteed aan veldwerk.

In het gebied zijn 62 soorten broedvogels vastgesteld, waarvan er 55 kwantitatief in kaart zijn gebracht. Van de soorten komen Wintertaling, Zomertortel, Nachtzwaluw, Groene Specht, Wielewaal, Matkop, Veldleeuwerik, Grauwe Vliegenvanger en Kneu voor op de Rode Lijst.

Soorten die in Berkeheuvel broedden, maar hun voedsel vooral zochten in het omringende cultuurland zijn sterk in aantal afgenomen of verdwenen, evenals soorten van open bos met weinig ondergroei en soorten van jonge bosaanplant. Soorten van ouder bos zijn vrijwel zonder uitzondering in aantal toegenomen.

Wat betreft de broedvogelbevolking onderscheid Berkenheuvel zich van andere delen van het Drents-Friese Wold door de hoge aantallen van Fluiter en Kleine Bonte Specht. Waarschijnlijk is dit een gevolg van terughoudendheid bij ingrepen in de bosstructuur.

In het centrum van Berkenheuvel zijn delen begroeid met zomereik, waarbij de grillige vormen erop duiden dat deze bomen groot zijn geworden in een vrij open landschap. 31 maart 2016, Willem van Manen.

1. Inleiding

In 2016 is op verzoek van Vereniging Natuurmonumenten Berkenheuvel (472 ha) in Zuidwest-Drenthe gekarteerd op broedvogels. Het gebied maakt deel uit van Nationaal Park Het Drents-Friese Wold en bestaat grotendeels uit bos op arme zandgrond.

Ronald Popken was de vaste contactpersoon bij Natuurmonumenten. Rob Bijlsma, Arend van Dijk en Stef Waasdorp gaven aanvullende waarnemingen door. Arend van Dijk stelde bovendien zijn archief beschikbaar voor vergelijking met eerdere karteringen. Petra Verburg was verantwoordelijk voor de begeleiding vanuit het Sovon-kantoor. Sovon-collega's Lara Marx en John van Betteray worden bedankt voor hun bijdragen aan de totstandkoming van dit rapport. Vincent de Boer en Ronald Popken voorzagen het concept van commentaar.

In dit rapport worden de soorten gepresenteerd volgens de nieuwe systematiek van de Commissie Soorten Nederlandse Avifauna (CSNA) die per 1 januari 2013 in gebruik is genomen door Sovon. Voor de volgorde van deze lijst zie www.dutchavifauna.nl/list.

In het oosten van het gebied komt oud grove dennenbos voor met een bodembedekking van kraaiheide. Deze laag is zo dicht dat ze de opslag van jonge bomen afremt. Hierdoor komen in dit bostype nog Gekraagde Roodstaart en Boompieper voor als broedvogel. 31 maart 2016, Willem van Manen.

2. Beschrijving van het gebied

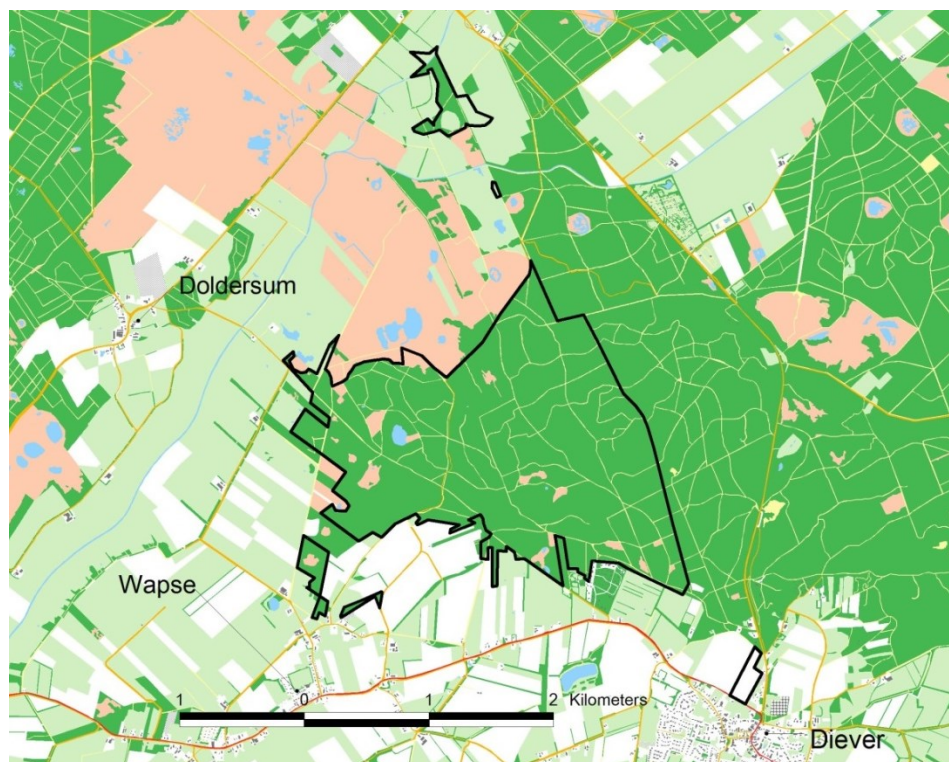
Berkenheuvel is een bosgebied dat onderdeel uitmaakt van Nationaal Park Het Drents-Friese Wold. Naast het eigenlijke Berkenheuvel werden ook enkele bosfragmenten ten noorden ervan, alsmede een akker vlakbij Diever in de inventarisatie betrokken (Figuur 1). Het totale geïnventariseerde gebied heeft een oppervlakte van 472 ha. Het gebied wordt begrensd door het beekdal van de Vledder Aa in het westen, de essen van Wapse en Diever in het zuiden, Boswachterij Smilde in het oosten en het Wapserveld (heide) in het noorden.

Het gebied beslaat de westelijke helft van een voormalig stuifzandgebied, dat zich ooit uitstreckte tussen de Vledder Aa en de Drentse Hoofdvaart. Vanaf het eind van de 19^e eeuw kreeg Berkenheuvel vorm doordat het werd ingeplant met bos. Doel was om het stuivende zand vast te leggen en op termijn hout te oogsten. Meest gebruikte boomsoort was grove den, in mindere mate zomereik, beuk en douglas. In later jaren werd meer douglas en Japanse lariks aangeplant, maar deze opstanden zijn recentelijk gerooid. In grote delen van het bos staan bomen van de eerste aanplantingen, maar hier en daar is later opnieuw ingeplant, vaak met grove den.

In de oudste percelen in het zuiden en westen van het gebied is in de loop der jaren een tweede boomlaag verschenen van zomereik en berk, waaronder een struiklaag van lokaal Amerikaanse vogelkers, vuilboom en lijsterbes. Met name in het noordoosten van het gebied zijn ook vrijwel ongemengde percelen grove den aanwezig, met een dichte ondergroei van vooral kraaihei.

In het gebied ligt één groter ven, het Adderveen. Enkele decennia terug zijn de venranden open gezet, maar zijn nu weer begroeid met vrij dicht bos met een hoogte van ongeveer 10 m. Een oorspronkelijk heideveldje ligt ten zuiden van de Doldersummerweg en aan de rand ervan staat het enige bewoonde huis in het gebied. Ooit werd de depressie rond dit heideveld gebruikt als kanobaan. In 2016 stond deze geul nagenoeg droog en stond alleen water in het plasje voor het huis. Andere min of meer open terreinen worden gevormd door percelen waar in de afgelopen 20 jaar lariks en douglas werd gekapt. Enkele hebben nog een open karakter, maar alle groeien in snel tempo dicht met vooral grove den en berk. Een groot deel van Berkenheuvel is enkele jaren geleden ingerasterd en wordt extensief begraaasd door vee.

Het gebiedje ten noorden van Berkenheuvel, richting Wateren, bestaat uit middeloud eikenbos met enkele grove dennen en fijnsparren. Een ronde depressie is dichtgegroeid met struikwilg. Het flintertje tussen dit gebied en Berkenheuvel betreft een bult grond met daarop enige jonge eiken en meidoorns. De akker nabij Diever was in 2016 ingezaaid met graan.

Figuur 1. Ligging van Landgoed Berkenheuvel en een indruk van het landschap.

3. Werkwijze

3.1. Methode & veldwerk

Bij het uitvoeren van het broedvogelonderzoek werd gebruik gemaakt van de Basiskarteringsmethode, gebaseerd op de door Sovon ontwikkelde Broedvogel Monitoring Project-methode (van Dijk & Boele 2011). Hierbij werden de aanwezige broedvogelsoorten gekarteerd, met uitzondering van de meest algemene (Winterkoning, Merel, Roodborst, Tjiftjaf, Fitis, Koolmees, Pimpelmees). De werkwijze is gericht op het registreren van zang, balts en overige waarneming, waarbij veel aandacht uitgaat naar uitsluitende (gelijktijdige) waarnemingen. Bij roofvogels is gezocht naar nesten. Rob Bijlsma en Arend van Dijk gaven van enkele soorten aanvullende waarnemingen door. Waar deze gebruikt zijn in de kartering, staat dat beschreven in de soorttekst.

In het hele gebied zijn vijf integrale bezoeken gebracht die meest voor zonsopgang begonnen en voortduurden tot het begin van de middag. Vrijwel alle delen van het gebied werden tweemaal in de schemer (voor de ochtendbezoeken aan) bezocht om soorten vast te stellen die overdag niet of nauwelijks actief zijn (Tabel 1).

In totaal werd 72 uur en 30 minuten aan veldwerk besteed. De onderzoeksintensiteit bedroeg 9,1 min/ha. In tabel 2 zijn de data en tijden van de veldbezoeken weergegeven.

Tabel 1. Data en tijden van veldbezoeken aan het onderzoeksgebied.

Datum	Begin	Eind	Datum	Begin	Eind
14-mrt	7:00	14:15	7-mei	4:00	12:15
15-mrt	6:15	14:00	20-mei	6:25	13:00
31-mrt	7:10	14:50	10-jun	5:35	11:55
1-apr	7:10	13:00	11-jun	3:30	8:40
24-apr	6:00	12:45	1-aug	8:45	12:50
25-apr	6:10	13:00			

3.2. Interpretatie en verwerking van de gegevens

In het veld werden de waarnemingen ingetekend op een kaart, schaal 1:10.000. De waarnemingen zijn overgezet in Avimap, het invoer- en autoclusterprogramma van Sovon. Dat heeft de waarnemingen tot territoria geclusterd, waarbij gebruik is gemaakt van criteria die licht afwijken van de standaard BMP-criteria (vanwege het kleinere aantal bezoeken). De criteria zijn bijgesloten als metadata in de database.

3.3. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Tabel 2 geeft een globale indruk van de omstandigheden gedurende het broedseizoen 2016. Tijdens de bezoeken waren de weersomstandigheden overwegend gunstig. Alleen op 24 april was het erg koud en passeerde een flinke sneeuwbus. Voor veel soorten moet de lage temperatuur op die dag een temperende invloed hebben gehad op de zang.

Tabel 2. Enkele weersvariabelen (gemiddelde temperatuur, dagelijks aantal zonuren en duur neerslag) in de periode maart-juni 2016, op basis van gegevens van het KNMI, station De Bilt. Ref staat voor langjarig gemiddelde (1981-2010).

Maand	Temperatuur (°C)		Zonuren		Neerslag (mm)	
	2016	Ref	2016	Ref	2016	Ref
Maart	5,4	6,2	148	125	54	68
April	8,7	9,2	195	178	62	44
Mei	14,5	13,1	232	213	54	61
Juni	16,8	15,6	163	201	118	68

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

In totaal werden in het onderzochte gebied 831 territoria van 55 verschillende soorten vastgesteld als broedvogel (tabel 3). Naast de soorten in Tabel 4 kwamen ook Winterkoning, Roodborst, Merel, Tjiftjaf, Fitis, Koolmees en Pimpelmees voor, wat het totaal aantal soorten op 62 brengt. Van de gekarteerde soorten was de Zwartkop met 93 territoria de meest algemene soort, gevolgd door Bonte Vliegenvanger. De talrijkheid van de Bonte Vliegenvanger heeft te maken met de grote beschikbaarheid van nestkasten die zijn opgehangen ten behoeve van onderzoek aan deze soort. Negen soorten komen voor op de Rode Lijst (Van Beusekom *et al.* 2005) vastgesteld, waaronder vijf met de status “kwetsbaar” en vier “gevoelig”.

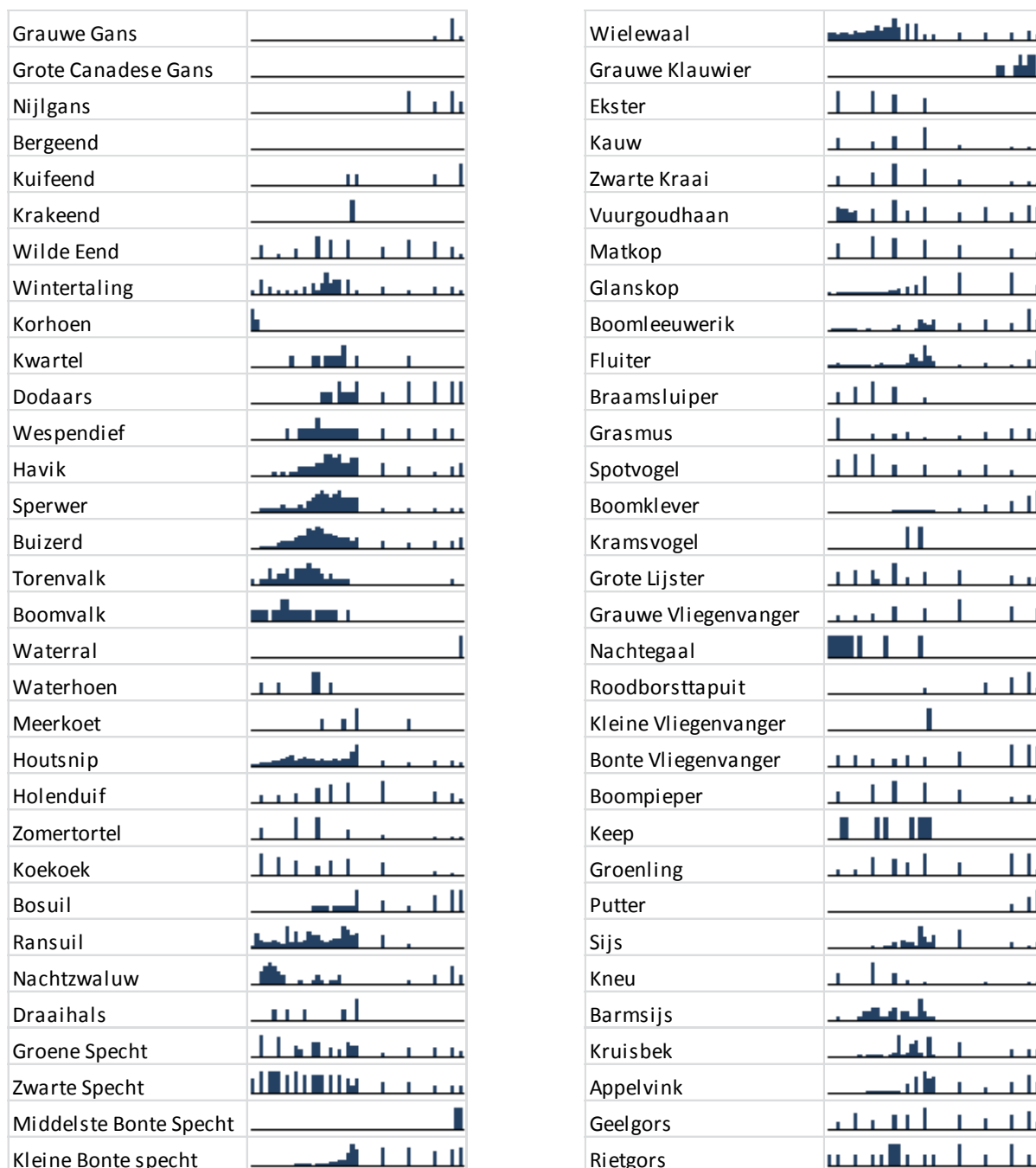
Tabel 3. Broedvogels van Berkenheuvel in 2016. De Rode lijststatus is opgenomen in de kolom RL. (Kw=Kwetsbaar, Ge=Gevoelig).

Soort	N	N/100 ha	RL	Soort	N	N/100 ha	RL
Kuifeend	2	0.4		Glanskop	29	6.1	
Wilde Eend	3	0.6		Boomleeuwerik	3	0.6	
Wintertaling	1	0.2	KW	Veldleeuwerik	1	0.2	GE
Dodaars	2	0.4		Staartmees	12	2.5	
Wespendief	1	0.2		Fluiter	25	5.3	
Havik	1	0.2		Grasmus	4	0.8	
Sperwer	1	0.2		Tuinfluiter	4	0.8	
Buizerd	8	1.7		Zwartkop	93	19.7	
Waterral	1	0.2		Boomklever	57	12.1	
Houtsnip	2	0.4		Boomkruiper	52	11.0	
Holenduif	3	0.6		Zanglijster	47	10.0	
Houtduif	23	4.9		Grote Lijster	6	1.3	
Zomertortel	3	0.6	KW	Grauwe Vliegenvanger	18	3.8	GE
Bosuil	4	0.8		Gekraagde Roodstaart	29	6.1	
Nachtzwaluw	1	0.2	KW	Roodborsttapuit	1	0.2	
Groene Specht	4	0.8	KW	Bonte Vliegenvanger	68	14.4	
Zwarte Specht	2	0.4		Heggenmus	3	0.6	
Grote Bonte Specht	58	12.3		Witte Kwikstaart	1	0.2	
Middelste Bonte Specht	1	0.2		Boompieper	20	4.2	
Kleine Bonte Specht	9	1.9		Groenling	2	0.4	
Wielewaal	2	0.4	KW	Putter	4	0.8	
Gaai	21	4.4		Sijs	2	0.4	
Zwarte Kraai	1	0.2		Kneu	1	0.2	GE
Goudhaan	37	7.8		Kruisbek	7	1.5	
Vuurgoudhaan	7	1.5		Goudvink	18	3.8	
Kuifmees	40	8.5		Appelvink	24	5.1	
Zwarte Mees	37	7.8		Geelgors	7	1.5	
Matkop	19	4.0	GE				

4.2. Vergelijking met eerdere karteringen

Er is een grote hoeveelheid oude telgegevens voorhanden in Berkenheuvel, grotendeels besproken in Bijlsma & van Dijk (2006). Dit artikel geeft echter geen aparte lijst met aantallen voor Berkenheuvel, dus hiervoor is het archief van Arend van Dijk geraadpleegd. De gegevens van Berkenheuvel in dit archief zijn voornamelijk verzameld door Arend zelf, voor 1978 aangevuld met gegevens van Kees van Scharenburg (Provincie Drenthe) en vanaf 1991 met aanvullingen van Rob Bijlsma. Omdat de gegevens niet beschikbaar zijn als digitale stippenbestanden, is de begrenzing weergegeven, zoals aangehouden in Bijlsma & van Dijk (2006). Dit betreft het gebied zoals aangegeven in Figuur 1, exclusief de twee noordelijke- en het oostelijke fragment, maar inclusief de tussenliggende en aangrenzende stukken bos (die in 2016 ook zijn meegekarteerd). De aantallen voor 2016 in Bijlage 1 kunnen daardoor licht afwijken van die in Tabel 3.

Hoewel er methodologische- en waarnemersverschillen zullen bestaan, lijken de in 2016 gekarteerde aantallen redelijk aan te sluiten op de bestaande reeksen. Allen van Glanskop zijn de aantallen in 2016 onverklaarbaar en aanzienlijk lager dan in de periode daarvoor. Figuur 2 geeft een indruk van het aantalsverloop van de soorten die voorkomen in het overzicht van Arend van Dijk.

Figuur 2. Aantalsverloop van soorten die meerjarig werden onderzocht in Berkenheuvel. Weergegeven is een indexwaarde (geen vaste y-as) en ontbrekende waarden zijn niet te onderscheiden van nul-waarnemingen. Voor deze informatie wordt verwezen naar Bijlage 1. In onderstaande bespreking zijn geen soorten opgenomen waarvan aantalsveranderingen mogelijk op toeval of methodologische verschillen berusten.

Soorten die structureel zijn afgenomen en verdwenen of bijna verdwenen zijn: Korhoen, Torenavalk, Boomvalk, Waterhoen, Zomertortel, Koekoek, Ransuil, Draaihals, Ekster, Kauw, Zwarte Kraai, Matkop, Braamsluiper, Spotvogel en Nachtegaal. Deze soorten hebben gemeenschappelijk dat het soorten zijn die hun optimum hebben/hadden in kleinschalig cultuurland, heide en de overgangen hiervan naar bos. Om uiteenlopende redenen zijn deze soorten uit Berkenheuvel verdwenen, waarbij de oorzaken waarschijnlijk in de meeste gevallen niet rechtstreeks zijn te verbinden met

ontwikkelingen in het bosgebied. Bij Matkop, Braamsluiper, Spotvogel en Nachtegaal kan het geleidelijk verdwijnen van jong bos oorzaak zijn voor afname of verdwijning.

Soorten die aanvankelijk toenamen, maar vervolgens afnamen of verdwenen zijn: Wilde Eend, Havik, Sperwer, Buizerd, Houtsnip, Holenduif, Groene Specht, Grote Lijster, Boompieper, Sijs en Kruisbek. De aanvankelijke toename van de roofvogels had te maken met verdwijning gedurende de jaren zestig ten gevolge van persistente landbouwgiften als DDT en de toename als gevolg van het verbod op deze middelen. De afname sinds de jaren negentig is bij Havik en Buizerd een gevolg van dalende vogelaantallen in het omringende agrarisch cultuurland (Fazant, Houtduif, kraaien, Spreeuw) en daarbijkomend kwijnende aantallen postduiven en verdwijnen van Konijn door het VHS-virus in 1997. Afname van de Sperwer kan te maken hebben met toenemende predatie door Havik, maar ook met afnemende aantallen vogels in cultuurland, zoals Ringmus (ooit een zeer belangrijke prooi). Groene Specht, Grote Lijster en Boompieper zijn soorten van open plekken in het bos en bosranden. Veel van deze habitats zijn in de afgelopen decennia verdwenen door struikvorming en opslag van jonge bomen. Nieuw gecreëerde kapvlakten bieden maar zeer kort geschikt habitat voor deze soorten, doordat ze, in tegenstelling tot enkele decennia geleden, bijzonder snel dichtgroeien met jonge bomen. Sijs en Kruisbek zijn nu minder algemeen dan ze eens waren, mogelijk vanwege een grotere eenvormigheid van het naaldbos, door selectief kappen van lariks en douglas.

Soorten die in aantal toenamen en zich niet zelden gedurende de onderzoeksperiode in het gebied vestigden zijn: Grauwe Gans, Nijlgans, Dodaars, Bosuil, Middelste Bonte Specht, Kleine Bonte Specht, Grauwe Klauwier, Glanskop, Boomklever, Roodborsttapuit, Bonte Vliegenvanger, Putter en Appelvink. Een aanzienlijk deel van deze soorten is echte bosvogel en de ontwikkeling van het bos, zowel lokaal in Berkenheuvel als in heel West-Europa, zal hebben bijgedragen aan de vestiging/toename. De toename van de Bonte Vliegenvanger is vooral te danken aan het toegenomen aantal nestkasten vanwege het onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen. De aantallen van Grauwe Gans, Nijlgans, Dodaars, Grauwe Klauwier en Roodborsttapuit zijn landelijk sterk toegenomen door uiteenlopende oorzaken die weinig te maken hebben met ontwikkelingen binnen Berkenheuvel. De Nachtzwaluw zou aan dit rijtje kunnen worden toegevoegd, ware het niet dat deze soort ooit ook voorkwam in Berkenheuvel, zij het toen in open, schrale dennenbossen met weinig ondergroei. De soort was destijds veel schaarser op de heide van het aangrenzende Wapserveld, waar zich tegenwoordig het grootste deel van de populatie bevindt.

Slecht enkele soorten vertonen een aantalsverloop dat behoudens enkele fluctuaties stabiel is te noemen. Van de Vuurgoudhaan zou je op grond van het verdwijnen van percelen douglas verwachten dat ze af zou nemen. Vanwege onbekende oorzaak worden recentelijk echter grotere aantallen Vuurgoudhanen vastgesteld, ook in terreinen waar nauwelijks sparren voorkomen. De Fluiter was in de meeste onderzoeksjaren met 3-7 paren in het gebied aanwezig, maar de aantallen waren beduidend hoger aan het eind van de jaren tachtig en begin van de jaren negentig en opnieuw in de recente jaren. Het is niet duidelijk waardoor deze fluctuaties worden veroorzaakt.

4.3. Soortbesprekingen

Kuifeend, N=2

Kuifeenden zijn alleen waargenomen op het Adderveen op 1 april en 11 juni. Tijdens de meeste bezoeken zijn ze dus niet waargenomen en gezien de hoge detectiekans is het aannemelijk dat paren op meerdere vennen verblijven. Het is daarmee niet zeker of de paren daadwerkelijk hebben gebroed op het Adderveen.

Wintertaling, N=1

Op 1 april werd een paartje waargenomen op het Adderveen en op 25 april een mannetje in een moerasje tussen Berkenheuvel en het Vroome Veld. Op 11 juni begeleidde een vrouwtje zeven pas uitgekomen jongen in een uitloper van de vijver ten zuiden van het Adderveen, pal onder het raam van het huis van Rob Bijlsma (die de vogels hier niet waarnam in 2016). Waarschijnlijk is gebroed op het aanpalende heideveldje en waren de vogels onderweg naar het Adderveen. Een en ander duidt erop hoe makkelijk broedgevallen van eenden over het hoofd kunnen worden gezien.

Zeven pas uitgekomen Wintertalingen in de voormalige kanobaan in de Bokkenleegte, vluchtend in een kluitje voor de waarnemer. 10 juni 2016, Willem van Manen.

Wespendief, N=1

Enkele waarnemingen in de directe omgeving, onder meer van Stef Waasdorp, Rob Bijlsma en mijzelf, duiden op een territorium en mogelijk zelfs een nest van een Wespendief in het bosje ten noorden van Berkenheugel of in het aangrenzende bos van Staatsbosbeheer. Gericht onderzoek op 1 augustus vanuit de top van een *Abies grandis* langs de Tilgrup leverde een paar op, dat opsteeg vanuit het betreffende bosje van Natuurmonumenten. Vervolgwaarnemingen bleven uit en een zoektocht door het bosje, samen met Rob Bijlsma leverde niets op. Rob vond in dit bosje overigens een wespendiefnest in 2013, waarin waarschijnlijk geen eieren waren gelegd.

Havik, N=1

Eigenlijk huisden in Berkenheugel in 2016 drie havikparen, maar twee paren kwamen tot broeden op minder dan 50 m van de gebiedsgrens in particuliere enclaves. Dit is niet helemaal toevallig, omdat in deze percelen lariks en douglas (geliefde nestbomen) niet gericht zijn verwijderd. Beide broedpogingen waren niet succesvol: het meest zuidelijke paar legde twee eieren. Het westelijke paar bouwde slechts een nest op, maar kwam niet tot eileg. Van het paar in Berkenheugel zelf hadden we lage verwachtingen, omdat het vrouwtje vanaf de start van het broedseizoen vrijwel altijd zat te hongerhuilen (klaaglijke bedelroep) in de omgeving van het nest in een grove den. Dit duidt op weinig voedsel, maar desondanks legde ze drie eieren. Er vlogen twee jongen uit in matige conditie (metingen Rob Bijlsma).

Sperwer, N=1

Her en der in Berkenheuvel zitten oude nesten van Sperwer in de dichtere percelen grove den, maar in 2016 bleek geen van deze plekken bezet. Diverse waarnemingen duiden er echter op dat er wel ergens een nest moest zitten, en uiteindelijk werd het gevonden in een grove den in de opgeschoten bebossing rond het Adderveen. Op 11 juni bevatte het twee pas uitgekomen jongen en drie eieren. Korte tijd later stelde Rob Bijlsma vast dat het was leeggeroofd, waarschijnlijk door een Havik.

Sperwernest met drie eieren en twee pas uitgekomen kuikens, kort voordat het werd gepreedeerd. 10 juni 2016, Willem van Manen.

Buizerd, N=8

Hoewel de dichtheid van Buizerds aanzienlijk is in Berkenheuvel, werden ze zelden waargenomen en waren ze bijzonder heimelijk. Uiteindelijk werd bij alle paren een nest gevonden, zeven in grove den en 1 in douglas. In tenminste zes nesten zijn eieren gelegd en werden jongen geboren. Van slechts drie nesten vlogen jongen uit.

Houtsnip, N=2

De territoria berusten op een baltsende vogel op 11 juni en een uit een opstand met jonge lariks en grove den opgejaagde vogel op 10 juni.

Zomertortel, N=3

Zingende Zomertortels werden geregistreerd in een al tijden niet meer gedund blokje fijnspar en in dichte jonge opslag van lariks en grove den.

Bosuil, N=4

Het paar dat vlakbij het huis van Rob Bijlsma in de Bokkenleege broedde, bracht vier jongen groot. In de overige territoria zijn roepende mannetjes gehoord. Bij een paar dat buiten het gebied broedde, vlakbij de akker tegen Diever, zijn bedelende jongen gehoord.

Nachtzwaluw, N=1

De meeste Nachtzwaluwen werden vastgesteld net buiten het gebied op het Wapserveld. De enige binnen de grenzen werd zingend waargenomen op 7 mei en op 10 juni werd op dezelfde plek overdag een mannetje opgejaagd. In eerdere jaren werd zo nu en dan een Nachtzwaluw(nest) gevonden op het heideveldje bij het huis van Rob Bijlsma, maar deze plek is al enkele jaren niet meer bezet. Mogelijk is dit het gevolg van het dichtgroeien van dit heideveld en de nabije kapvlaktes aan de overzijde van de Doldersummerweg.

Zwarte Specht, N=2

Territoria waren gevestigd op plekken met veel oude hopen in beuken. In het beukenperceel tegen het Wapserveld is bij diverse bezoeken een vogel aangetroffen die bezig was een nestholte uit te hakken, echter op verschillende plekken. Dit paar was in mei en juni tamelijk luidruchtig, vaak een teken dat er geen jongen zijn. Ook Rob Bijlsma vond hier geen nest met jongen. Op de andere locatie, ten noorden van Camping Midzomer, vond Rob een nest met grote jongen in een beuk. Deze holte was al eerder succesvol gebruikt. Los van deze paren werd in april eenmalig territoriaal gedrag (contactroepen) waargenomen in het zuidwesten van het gebied. Hier zijn geen oude hopen aanwezig en ook werd geen nieuwe holte gevonden. Volgens Rob Bijlsma treft hij in dit gedeelte jaarlijks Zwarte Spechten, maar zit er nooit een nest. Of het hier gaat om dezelfde vogels als in het Beukenbos tegen het Wapserveld, is onduidelijk.

Middelste Bonte Specht, N=1

Rob Bijlsma hoorde nabij het beukenbos tegen het Wapserveld op 1 april een wèh-wèh-roepende vogel. Noch door hemzelf, noch door mij of Arend van Dijk (die daar ook komt) werd hier verder een Middelste Bonte waargenomen.

Kleine Bonte Specht, N=9

Het aantal territoria van deze specht is aanzienlijk in Berkenheuvel, ook in vergelijking met de nabijgelegen bossen van Staatsbosbeheer. De soort werd vooral vastgesteld in de landgoedachtige delen van het gebied met oude beukenlanen/percelen. Een nest werd gevonden aan de Torenlaan, waar op 10 juni jongen werden gevoerd in een holte in de dode zijtak van een oude beuk.

Wielewaal, N=2

Het territorium is gebaseerd op een waarneming van een zingend mannetje in het beukenbos tegen het Wapserveld op 20 mei. Arend van Dijk nam naast een vogel op deze plek, ook zingende Wielewalen waar in de westpunt van het gebied langs de Doldersummerweg en ten zuidoosten van het Vroome Veld. De waarnemingen waren niet uitsluitend, zodat is besloten tot een totaal van twee territoria.

Zwarte Kraai, N=1

Zo nu en dan bezoekt een paar Zwarte Kraaien het heideveldje ten zuiden van de Doldersummerweg en gedraagt zich daarbij territoriaal. Het territorium is gebaseerd op een van deze bezoeken. Volgens Rob Bijlsma (die daar woont), hebben de kraaien er ter plekke niet gebroed in 2016, een indruk die ik zelf ook had. Rond 2008 heeft het paar er overigens wel een nest gebouwd, waarin geen jongen zijn grootgebracht.

Fluiter, N=25

Fluiteren zijn behoorlijk talrijk in het gebied, aanzienlijk talrijker dan bijvoorbeeld in de aangrenzende bossen van Staatsbosbeheer. De reden hiervoor zou kunnen liggen in het terughoudender dunningsbeleid van Natuurmonumenten, maar het kan ook komen door de uitgangssituatie. Het lijkt er namelijk op dat Fluiteren zich in Drenthe de laatste jaren vooral vestigen in stuifzandbebossing en schaars zijn in bossen op heideontginning. Voorkeurshabitat bestaat uit gemengd bos met een ijle struik- en kruidlaag.

Rob Bijlsma onderzoekt de soort in Berkenheuvel, waarbij hij oudervogels vangt en ringt en lotgevallen van de nesten volgt. Rob vond in hetzelfde gebied 34 territoria, waarbij moet worden opgemerkt dat hij veel langer door ging (tot ver in juli) en er niet altijd zeker van was of territoria waren gebaseerd op verplaatsingen. Daarentegen stelde hij ook vast dat in enkele van de door mij gelocaliseerde territoria drie verschillende mannen in successie hadden gezongen. Ook bij een (naar we denken) relatief simpel te karteren soort als de Fluiter, lijkt de werkelijkheid een stuk gecompliceerder te liggen dan op het eerste gezicht vermoed.

Spreeuw, N=0

Tot het jaar 2000 zaten er clusters van 8-10 spreeuwnestten in het Beukenbos tegen het Wapserveld en rond het huis van Rob Bijlsma in de Bokkenleege. Vanaf 2000 echter werden de aantallen in rap

tempo kleiner. Het laatste broedgeval bij de Bokkenleegte vond plaats in 2003 en in het Beukenbos in 2010 (Bijlsma 2013). De meest nabije broedgevallen vinden momenteel plaats op het Wapserveld en bij het dorp Wapse. De oorzaak voor afname heeft waarschijnlijk te maken met het verdwijnen van grasland dat geschikt is voor Spreeuwen om te foerageren (korte vegetatie, liefst begraasd met vee).

Sijs, N=2

Nadat de overwinteraars waren weggetrokken werden een overvliegend exemplaar gezien op 7 mei. Territoria zijn opgevoerd aan de hand van twee zingende en baltsende paren bij de noordoostelijke kapvlakte op 10 juni.

Kleine Barmsijs N=0

In de noordoostpunt van Berkenheuvel en vlak daarbij op het Wapserveld werd op 7 mei tweemaal een overvliegende Kleine Barmsijs waargenomen. Gezien de herhaling van de vlucht in min of meer dezelfde richting zou het pendelgedrag naar of van een nest kunnen betreffen.

Iets meer dan een km naar het zuidoosten nam Rob Bijlsma op 31 mei en 4 juni een zingend mannetje waar, gevolgd door een waarneming van een foeragerend paar bij de Koekoeksvijver op 10 juni. Dit territorium valt net buiten de gebiedsgrens.

Jonge gesloten bostypes, hier met nest van Sperwer, beginnen schaars te worden in Nederland, met als gevolg afname van Matkop en mogelijk Sperwer. Rand rond Adderveen, 10 juni 2016, Willem van Manen.

5. Evaluatie

Binnen het Nederlandse natuurbeheer is bos een enigszins ondergeschoven kindje. Dit heeft er in de afgelopen decennia toe geleid dat veel bos is omgevormd naar open of halfopen terrein. Dat, in combinatie met het kappen van exotische boomsoorten en dunningen die veel drastischer zijn dan in de ons omringende landen, heeft er toe geleid dat opgaand bos met kroonsluiting schaars is geworden. Berkenheugel vormt hierop enigszins een uitzondering. Wel zijn de percelen lariks en douglas in de loop van de tijd verdwenen en lopen in een groot deel van het terrein nu koeien rond, maar in de percelen met grove den heeft successie zijn gang kunnen gaan. Dit heeft geleid tot een bos met veel verjonging van eik en een grote hoeveelheid staand en liggend dood hout.

De broedvogelbevolking van Berkenheugel onderscheidt zich van omringende bossen door een hoge dichtheid van Fluiters, Glanskop en Kleine Bonte Specht. Voor het tweede jaar op rij werd bovendien een territorium van Middelste Bonte Specht vastgesteld, een soort waarvan het voorkomen in Drenthe tot dusver beperkt blijft tot enkele locaties. Hoewel Bonte Vliegenvangers in Berkenheugel ook broeden in natuurlijke holtes, wordt de hoge dichtheid vooral veroorzaakt door het hoge aanbod van nestkasten.

Het koude weer met een stevige sneeuwbus op 24 april had een sterk drukkende invloed op de zangactiviteit van veel vogelsoorten. Torenlaan in het oosten van Berkenheugel, Willem van Manen.

6. Literatuur

Van Beusekom R., Huigen P., Hustings F., de Pater K. & Thissen J. (red.) 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.

Bijlsma R.G. 2013. Lokale trends en broedprestaties van Nederlandse Spreeuwen *Sturnus vulgaris* in de afgelopen Eeuw. *Drentse Vogels* 27: 78-100.

Bijlsma R.G. & van Dijk A.J. 2006. Lange-termijn veranderingen bij broedvogels in Wapserveld-Berkenheuvel. *Drentse Vogels* 20: 1-25.

Van Dijk A.J. & Boele A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Bijlage 1. Aantalsverandering van broedvogels in Berkenheuvel tussen 1968 en 2016 (Bron: Arend van Dijk)

Soort/Jaar	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	98	04	10	14	16	
Grauwe Gans	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	5	1	
Grote Canadese Gans	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Nijlgans	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	2	1	
Bergeend	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Kuifeend	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	1	0	2	
Krakeend	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	
Wilde Eend	-	-	9	-	-	-	3	-	-	-	6	-	-	-	-	15	-	-	12	-	-	-	13	-	-	7	13	11	7	3	
Wintertaling	1	-	4	-	2	-	1	-	1	-	1	-	2	-	3	1	3	6	3	4	4	-	4	-	1	2	1	2	2	1	
Korhoen	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Kwartel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	0	1	1	1	1	2	0	0	1	0	1	0	0	0	
Dodaars	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	2	1	1	1	2	1	2	2	2	2	
Wespendief	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	
Havik	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	1	2	2	2	2	3	3	5	5	4	5	3	3	4	4	3	2	1	2	3	
Sperwer	0	0	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	1	3	4	5	6	5	4	5	6	4	4	4	4	1	1	1	1	1	
Buizerd	0	0	1	1	1	2	4	5	5	6	8	10	10	16	14	17	16	11	12	10	9	9	9	6	8	6	4	6	6	8	
Torenvalk	1	0	1	1	3	1	2	2	3	1	3	3	3	4	3	3	2	1	2	1	1	1	1	1	0	0	0	0	1	0	
Boomvalk	1	1	1	1	0	1	1	2	2	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	
Waterral	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	
Waterhoen	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	0	0	0	-	2	2	2	1	1	1	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Meerkoet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	2	0	1	0	0	0	
Houtsnip	1	1	2	2	2	4	4	5	6	7	4	5	6	5	5	4	5	3	3	5	4	5	5	9	14	3	2	3	3	2	
Holenduif	-	-	7	-	-	-	6	-	-	-	8	-	-	-	-	14	-	-	16	-	-	-	19	-	-	20	-	10	9	3	
Zomertortel	-	-	35	-	-	-	-	-	-	-	65	-	-	-	-	65	-	-	-	-	-	-	28	-	-	13	-	3	2	3	
Koekoek	-	-	11	-	-	-	9	-	-	-	7	-	-	-	-	5	-	-	7	-	-	-	8	-	-	6	-	2	1	0	
Bosuil	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	4	2	1	3	4	4	
Ransuil	1	7	4	3	3	4	3	2	11	3	8	3	4	8	6	6	4	3	4	5	5	11	9	6	7	6	2	0	0	0	
Nachtwaluw	-	-	3	4	5	4	3	2	0	0	0	1	0	0	1	2	1	0	1	1	2	0	0	0	0	0	1	2	4	2	
Draaihals	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0	
Groene Specht	-	-	13	-	-	-	12	-	-	-	7	4	-	-	9	9	-	-	5	-	4	-	9	6	7	2	5	5	5	3	
Zwarte Specht	4	-	6	-	6	6	6	-	5	-	6	-	5	-	5	5	5	-	5	-	5	-	4	2	4	3	3	2	2	2	
Middelste Bonte Specht	0	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
Kleine Bonte specht	0	-	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	1	1	1	2	2	3	3	6	11	8	9	9	7	8	9	
Wielewaal	3	3	2	3	3	2	4	3	3	4	4	6	4	5	5	9	5	-	7	-	7	-	2	-	2	3	3	3	4	1	

Soort/Jaar	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	98	04	10	14	16
Gauwe Klauwier	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ekster	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	7	-	-	0	-	0	0	0
Kauw	-	-	25	-	-	-	-	-	-	-	17	-	-	-	-	28	-	-	-	-	-	-	47	-	-	9	-	4	3	0
Zwarte Kraai	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	13	-	-	-	-	21	-	-	-	-	-	-	15	-	-	6	-	3	3	1
Vuurgoudhaan	-	-	8	7	7	5	6	-	-	-	7	-	-	-	-	12	-	6	-	-	-	8	-	-	5	8	5	9	8	
Matkop	-	-	60	-	-	-	-	-	-	-	90	-	-	-	-	80	-	-	-	-	-	-	73	-	-	53	-	40	-	20
Glanskop	1	0	1	2	1	4	5	3	2	3	3	4	6	8	10	10	17	-	25	-	30	-	59	-	-	70	-	71	-	28
Boomleeuwerik	-	1	1	1	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	1	4	3	2	4	3	4	3	8	4
Fluiter	2	2	5	3	2	1	2	2	3	1	0	1	7	2	4	4	4	3	5	21	15	9	35	18	8	2	7	2	13	25
Braamsluiper	-	-	2	-	-	-	3	-	-	-	4	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	0	0	0	0	0
Grasmus	-	-	17	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	4	-	-	6	-	-	-	1	-	0	3	5	9	9	5
Spotvogel	-	-	3	-	-	-	4	-	-	-	4	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1	2	1	0	0
Boomklever	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	2	1	2	6	5	3	3	10	18	30	43	58
Kramsvogel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Grote Lijster	-	-	11	-	-	-	12	-	-	-	12	5	-	-	-	18	-	-	6	-	-	-	11	-	-	12	-	7	6	6
Gauwe Vliegenvanger	-	-	9	-	-	-	10	-	-	-	14	-	-	-	-	26	-	-	-	-	-	-	21	-	-	38	-	25	-	21
Nachtegaal	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Roodborsttapuit	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	3	4	1
Kleine Vliegenvanger	-	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Bonte Vliegenvanger	-	-	42	-	-	-	40	-	-	-	29	-	-	-	-	30	-	-	41	-	-	-	36	-	-	54	-	80	81	72
Boompieper	-	-	75	-	-	-	-	-	-	-	130	-	-	-	-	160	-	-	-	-	-	-	150	-	-	100	-	40	54	31
Keep	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Groenling	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	7	-	-	-	-	6	-	-	5	-	-	8	-	-	-	5	-	8	8	2
Putter	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	3
Sijs	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	2	0	3	2	2	1	8	4	2	5	7	0	2	1	2
Kneu	-	-	35	-	-	-	-	-	-	-	70	-	-	-	-	34	-	-	11	-	-	-	7	-	-	0	3	0	3	1
Barmsijs	0	0	1	0	0	0	0	1	2	2	3	3	1	1	2	3	0	2	2	1	1	5	2	1	1	0	0	0	0	0
Kruisbek	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	2	1	1	0	2	4	21	1	3	13	16	4	0	20	2	14	0	7	7	7
Appelvink	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	2	2	2	3	3	6	-	22	-	36	-	50	33	36	25	11	27	41	24
Geelgors	-	-	8	-	-	-	20	-	-	-	12	-	-	-	-	18	-	-	17	-	-	-	27	-	-	18	13	17	23	10
Rietgors	1	-	1	-	0	-	1	-	0	-	1	-	1	-	2	2	2	-	1	-	0	-	1	-	1	2	1	2	1	0

Bijlage 2. Soortkaarten inventarisatie 2016

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Petra Verburg (petra.verburg@sovon.nl)

In opdracht van:

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

